

ÇİN KAYNAKLARINDA ASYA HUNLARI (TARİH KAYITLARI VE HAN HANEDANI TARİHİ BİYOGRAFİLERİNE GÖRE) ADLI ESERİN TANITIMI

Kara, Gülnar. (2021). Çin Kaynaklarında Asya Hunları (Tarih Kayıtları ve Han Hanedanı Tarihi Biyografilerine Göre). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

İbrahim ONAY

Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi Tarih Bölümü
ibrahimonay06@hotmail.com

Makale Geliş Tarihi: 25 Ekim 2022

Makale Kabul Tarihi: 15 Kasım 2022

Sayın Gülnar Kara, eserinin ilk bölümünde (s. 2) ifade ettiği üzere; 1995 yılında Kazakistan'daki Uluslararası Türk-Kazak Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin Şarkiyat Fakültesi, Çin Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuştur. Aynı yıl başladığı Yüksek Lisans eğitiminin bir yıllık bölümünü Çin'in Urumçi şehrinde eğitim alarak geçirmiştir. Dolayısıyla Çin diline hâkim olduğu bilinmektedir. 2009 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Anabilim dalından mezun olarak doktor unvanını almış olan yazar, Çankırı Karatekin Üniversitesi Tarih bölümünde çalışmaktadır.

Bu eser, Genel Türk Tarihi Anabilim dalıyla ilgili bir konu olan Asya Hunlarını esas alan bir çalışma olup eserde kaynak dili olarak Çincenin kullanıldığı görülmektedir. Esasen, eski Türk tarihi bakımından önemli bir dönemi oluşturduğunu bildiğimiz Asya Hunları hakkında bilgi veren kaynaklar son derece sınırlıdır. Bahsettiğimiz dönemle ilgili ana kaynaklar bakımından Çince metinlerin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Bu kaynaklar, Türk tarihinin erken dönemlerindeki; toplumsal, siyasi, iktisadi ve askeri hayatı anlamak konusunda son derece önemli bilgiler verdiği gibi geçmişte gerçekleşen Türk-Çin ilişkilerini anlamlandırma ve değerlendirme açısından da kıymetlidir. Bu sayede, Çinli kaynakların ifadelerinde geçmişte çeşitli Türk topluluklarının nasıl isimlendirildiği ve tarif edildiğini de öğrenme imkânı bulunmaktadır.

Bu nedenle, bahse konu eserin ilk bölümünde Asya Hunlarının ilk ataları, ecdatları ile ilgili bilgiler, çeşitli Çin kaynakları ışığında aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu hususla ilgili olarak; M.Ö 21-16. Yüzyıllar arasında gösterilen efsanevi Xia hanedanıyla, Hunlar arasında var olduğu iddia edilen bağlantılar hakkındaki bilgilere değinilmiştir. Yine Çin hanedan kayıtlarında Xiongnu ismiyle bilinmeden önce Hunların; Xianyun, Xunyu, Guifang, Kunyi gibi çeşitli isimlerle adlandırıldığı üzerinde durulmuştur. Bu konuyla ilgili Çin klasik eserlerinden olan; *Lie Nü Zhuan*, *Guo Yu*, *Lü Shi Chun Qiu*, *Zhan Guo Ce*, *Shuo Yuan*, *Shi Jing* vs. incelenerek Xiongnu'ların eskiden kimler oldukları ve nerede yaşadıkları araştırılmıştır. Bu yönüyle eser, Asya Hunları hakkındaki eski Çince metinleri inceleyerek elde ettiği bulguları kronolojik olarak okuyucuya sunmakta ve Hunların tarihi geçmişi göstermektedir.

Esasen Çin hanedan kayıtları, Asya Hun Devleti'nin tarihini öğrenmek açısından çok önemli kaynaklar olarak kabul edilmektedirler. Bu kaynakların bir kısmının daha önce incelenerek değerlendirildiği ve Türkçeye kazandırıldığı bilinmektedir. Yazarın, eser önsözünde belirttiği üzere (s. 9); bununla ilgili olarak bahsedilen kaynaklar Çin hanedan kayıtlarından olan *Tarih Kayıtları* (bölüm 110) ve *Han Hanedanı Tarihi*'nin (bölüm 94 a/b) “Hunlar” bölümüdür. Bahsettiğimiz *Tarih Kayıtları*'nın (Shi Ji) “Hunlar” bölümü daha önce P. Otkan (haz. G. Fidan) ve *Han Hanedanı Tarihi*'ndeki (Han Shu) bölümü ise; A. Onat, S. Orsoy, K. Ercilasun tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu eserlerin Asya Hunları üzerinde çalışma yapan araştırmacılar için son derece önemli olduğu ve bu alanda temel bilgiler sağladığı açıktır. Bununla birlikte, söz konusu Çince kaynakların doğrudan Hunlardan bahsetmediğini bildiğimiz diğer bölümleri üzerinde ise henüz pek tatmin edici çalışmalar bulunmamaktadır.

Dolayısıyla Türk tarihi, Hun-Çin ilişkileri için son derece kıymetli olduğunu bildiğimiz Çince kaynakların kullanımı konusunda bir takım eksiklikler olduğu görülmektedir. Bu eksikliklerin giderilmesi ve Hunlarla ilgili bilgilerin daha sıhhatli değerlendirilebilmesi için, söz konusu Çince kaynaklarda bulunan ve daha önce değerlendirilmemiş olan birtakım bilgilere ulaşılması gereklidir. Bu konuda şahıs biyografilerinin anlamlı bir yeri olduğunu değerlendirmek mümkündür. Zira; bazı Çinli devlet adamları, askeri komutan ve kimi elçilerin hayatlarını konu edinen bu biyografiler, sadece Çin tarihi için değil Hun tarihi ve Hun-Çin ilişkileri bakımından da önemli bilgiler barındırmaktadır. Söz konusu biyografilerde; Çinli devlet adamlarının çeşitli gerekçeler altında Hunlarla kurdukları ilişkilerden ve bu devlet adamlarından nasıl istifade edildiğinden bahsedilmektedir. Dolayısıyla bahsi geçen devlet adamlarının, Hunlar hakkındaki görüşleri, raporları, tavsiyeleri gibi

hususlara da ulaşmak mümkündür. Yine askeri komutan ve elçilerin karşılıklı olarak ele geçirilmesi, tutsak veya sürgün edilmesi gibi hususlara dair bilgiler de vardır. Bu biyografilerde; Çinlilerin Hunlara karşı diğer topluluklar ve devletlerle kurduğu, kurmaya çalıştığı ittifaklara da değinilmektedir. Bu sayede Asya Hunları döneminde var olan diğer topluluklar ve bu toplulukların Hunlarla ve Çinlilerle olan ilişkileri hakkında da bilgiler edinmek mümkün olmuştur. Bu yönleriyle söz konusu biyografiler Asya Hunlarının tarihini anlama ve anlamlandırma noktasında önemli kaynaklar arasında yer alırlar.

Bu nedenle, bahse konu eserin diğer bölümlerinde; *Tarih Kayıtları (Shi Ji)* ve *Han Hanedanı Tarihi (Han Shu)* adlı hanedan tarihleri içerisindeki; çeşitli Çinli komutanlar, bürokratlar ve elçilerin biyografilerinde yer alan Asya Hunlarıyla ilgili bilgilerin, Hun siyasi ve kültürel tarihini anlamamıza katkı sunduğu görüldüğü gibi, Hun-Çin ilişkilerinin gelişimi ve yaşanan mücadelenin niteliklerini de kavramamıza yardım ettiği değerlendirilmektedir. Özellikle Çin tarihinde de önemli bir yer tutan; Li Guang, Huo Qubing, Li Guangli, Su Wu, Liu Jing vs. şahsiyetlerin biyografileri, Çin-Hun ilişkilerini anlamamıza rehberlik edecektir. Küçük yaşlarda Çinlilere esir düşerek sonrasında Han Hanedanı imparatoru Wu'nun sarayında önemli makamlara yükselen Hun asıllı Jin Midi'nin biyografisi ve Hunlara esir düşerek 20 yıldan fazla Hunlara hizmet etmiş olan Çinli komutan Li Ling'in biyografileri de bu manada okuyucuların dikkatini çekecek bölümlerdendir. Söz konusu biyografilerde yer alan tarihi şahsiyetlerin, yaşadığı dönemin özellikleri, o zamanki Hun-Çin ilişkilerinin niteliği gibi hususlardaki tamamlayıcı bilgiler de eser içerisinde verilmiştir. Böylece biyografilerde bahsedilen kişilerin tarihi rolü ile Asya Hunları tarihini anlamadaki yeri gösterilmiş olmaktadır.

Sayın Gülnar Kara, Çin diline ve söz konusu alana hâkim olduğu için, çalışmada orijinal metinleri kullanmaya sadık kaldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte gerekli görülen yerlerde anlamı kolaylaştırmak amacıyla birtakım ilavelerin bulunduğu ve bu ilavelerin metodolojik açıdan uygun bir biçimde verildiği görülmektedir. Eserin tamamında dipnotların verimli biçimde kullanıldığı ve metin içerisinde anlaşılması güç bir takım isim, unvan, olay ve süreçlerin dipnotlarda açıkça ve birbirini tamamlayıcı biçimde ifade edildiği görülmektedir. Bu suretle, okuyucular için yoğun bir bilgi sağlandığı değerlendirilmektedir. Uygulanan metot okurlar için, hem okuma kolaylığı sağlaması hem de çalışmaya kattığı ilmi değer bakımından da önemlidir. Bu nedenle çalışma, ana kaynaklar esas alınarak hazırlanmış ve bu alanda çalışacak araştırmacılar için önemli katkı verecek niteliktedir.

Çalışmanın tarihi kayıtlara dayanan bilgilerle tertibi dışında, gerekli görülen bölümlerinin; haritalar, şemalar ve resimlerle zenginleştirildiği

görülmektedir. Bu yöntemin, okuyucu açısından bahsedilen tarihi hadiselerin kavranması bakımından katkı sağlayıcı bir nitelik taşıdığı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla incelediğimiz eser, bahsedilen alandaki eksikliği doldurmak amacıyla yapılmış bir kaynak çalışması olarak nitelendirilebilir ve bir bütün olarak değerlendirildiğinde; biyografilerde Hunlarla ilgili bilgi ve görüşlerin bulunmasının, Hun-Çin ilişkilerinin anlaşılması ve kaynakların değerlendirilmesi bakımından büyük bir önem taşıdığı söylenebilir.